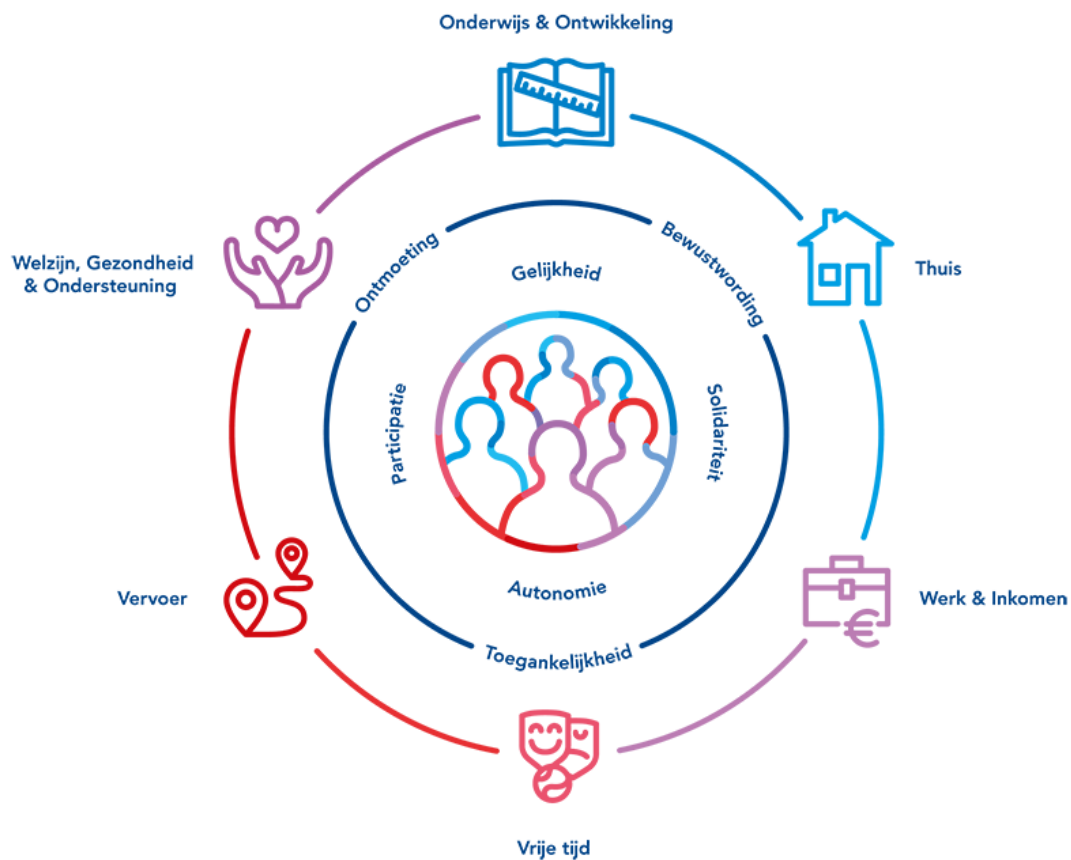

Inclusie Agenda Leeuwarden 2018-2028 januari 2020

Registrationsnummer: Z217084-2019

Inleiding en historie

Het VN-Verdrag over de rechten van personen met een beperking¹ is op 14 juli 2016 in Nederland in werking getreden. Doel van dit verdrag is het bevorderen, beschermen en waarborgen van de rechten van mensen met een beperking. In het verdrag staat wat de overheid moet doen om ervoor te zorgen dat de positie van mensen met een beperking verbetert.

Op 13 januari 2016 heeft de Tweede Kamer het amendement *Van der Staaij en Bergkamp*² aangenomen. Dit amendement geeft aan dat gemeenten een integraal plan ontwikkelen voor het hele sociale domein. Dit kan in de vorm van een Lokale Inclusie Agenda. Het amendement stelt dat mensen met een beperking en hun vertegenwoordigende organisaties bij het opstellen van het beleid betrokken worden. De kern is: 'niet over ons, maar met ons'.

Op 18 juli 2018 nam de gemeenteraad van Leeuwarden bij de vaststelling van het herijkte koersdocument Sociaal Domein een motie³ aan waarin de raad het college verzoekt om invulling te geven aan de uitvoering van het VN-Verdrag door het opstellen van een Lokale Inclusie Agenda per 1-1-2019.

Die agenda ligt nu voor in deze nota. En tegelijk met het opstellen hiervan is al gewerkt aan een toegankelijke gemeente Leeuwarden. De acties en resultaten hiervan staan ook in deze nota.

---

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2016/12/23/vn-verdrag-inzake-de-rechten-van-personen-met-een-handicap>

²

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2016Z00485&did=2016D01069>

³

<https://leeuwarden.notubiz.nl/modules/6/Moties%20en%20Amendementen/463598>

Inhoud

1.	SAMENVATTING	1
2.	DOEL EN RESULTAAT	3
3.	PROCES	4
4.	INCLUSIE AGENDA LEEUWARDEN 2018-2028	7
	2018.....	8
	2019 EN 2020	8
	DE INCLUSIE AGENDA 2020-2022	14
	<i>Communicatie in relatie tot toegankelijkheid</i>	14
	<i>VN Thema: Vrije tijd en sport in relatie tot toegankelijkheid</i>	18
	<i>VN thema: Welzijn en zorg in relatie tot toegankelijkheid</i>	21
	<i>VN Thema: Werk en Participatie in relatie tot toegankelijkheid</i>	24
	<i>VN Thema: Licht Verstandelijk Beperkte Mensen (LVB)</i>	27
	DE INCLUSIE AGENDA 2023-2028	30
	<i>Onderwijs</i>	30
	<i>Wonen</i>	30
	<i>Horeca</i>	31
	<i>Mobiliteit, Verkeer en Vervoer</i>	31
5.	FINANCIËN	32
6.	BIJLAGEN	33

1. Samenvatting

De gemeente Leeuwarden werkt actief samen met ervaringsdeskundigen en belanghebbenden aan een toegankelijke gemeente. En wil daarmee voldoen aan de eisen van het VN Verdrag over de rechten van personen met een beperking. De inspanningen en fasering daarvan staan in deze Inclusie Agenda Leeuwarden 2018-2028.

Hoofdstuk 2 'Doel en resultaat' geeft op hoofdlijnen de doelen en te behalen resultaten van een goed uitgevoerde agenda. Dat sluit af met het benoemen van de gewenste situatie in 2028.

Hoofdstuk 3 'Proces' gaat over de uitvoering van de agenda. De kern is een interactief proces van doen, leren en aanpassen. De Inclusie Agenda Leeuwarden 2018-2028 is daarmee ook een groeidocument.

De Inclusie Agenda is voor een groot deel tot stand gekomen met de inzet van ervaringsdeskundigen. Zij hebben deze bottom up manier van werken zeer gewaardeerd. Dit blijkt onder andere uit de reacties op de twee conferenties over inclusie in 2018 en 2019.

De vier uitgangspunten in de aanpak zijn:

- Bewustzijn en betrokkenheid
- Samenwerking met alle betrokken partijen
- Het is een lang proces.
Niet voor niets ligt de horizon in deze agenda bij 2028.
- Gevoel van urgentie
Bij alle betrokken partijen moet inclusie op de agenda staan. Niet afwachten, maar ermee aan de slag!

Ook staan in dit hoofdstuk rolverdeling van de partijen en de mijlpalen op weg naar 2028.

Hoofdstuk 4 is 'Inclusie Agenda Leeuwarden 2018-2028':

wat hebben we al gedaan, wat loopt nu en wat staat de komende jaren op de rol. Die planning is niet in beton gegoten. Ook aan thema's die in de agenda voor 2023-2028 staan is al eerder meegedacht en gewerkt. Vanuit deze aanpak spelen we in op actuele vragen rond toegankelijkheid.

De opbouw in dit hoofdstuk geeft de fasering van de onderwerpen in de jaren:

- 2018: gedaan
- 2019-2020: actueel

- 2020-2022: de thema's tot en met 2022
- 2023-2028: een doorkijk naar 2023-2028

Onderstaand schema geeft de fasering met de onderwerpen weer.

2018	2019-2020	2020-2022	2023-2028
LF2018	Vrije tijd en Sport	Communicatie	Onderwijs
Startconferentie Lokale Inclusie Agenda	Gebouwinspectie	Vrije tijd en Sport	Wonen
	Mobiliteit, Verkeer en Vervoer	Welzijn en Zorg	Horeca
	Informatiepunt Toegankelijk Leeuwarden	Werk en Participatie	Mobiliteit, Verkeer en Vervoer
	Tweede conferentie Leeuwarden Toegankelijk	Licht Verstandelijke Beperking	
	Cursussen, voorlichting	Derde conferentie Leeuwarden Toegankelijk	

Hoofdstuk 5 behandelt de financiën. Het VN verdrag legt een verplichting op aan gemeenten. Toegankelijkheid moet een vast onderdeel zijn in het ontwikkelen, vaststellen en uitvoeren van beleid op alle beleidsvelden. Inclusie hoort erbij en heeft een groot belang. Dat betekent ook dat toegankelijkheid een integraal onderdeel moet zijn van bestaande beleidsbudgetten.

Voor het uitvoeren van de Inclusie Agenda zijn op dit moment geen extra middelen beschikbaar.

De Inclusie Agenda sluit af met een hoofdstuk 'Bijlagen'.

2. Doel en resultaat

Het doel van de Inclusie Agenda Leeuwarden 2018-2028 is om de fysieke en sociale toegankelijkheid intern en extern binnen de gemeente Leeuwarden te organiseren en te verbeteren. Dat betekent het realiseren en uitvoeren van inclusief beleid in alle geledingen van de Leeuwarder samenleving. Leeuwarden toegankelijk maken, en dat borgen in beleid en uitvoering doen we in de komende jaren, tot 2028. Het doel is een toegankelijke samenleving waarin mensen met een beperking dezelfde kansen en mogelijkheden hebben als mensen zonder beperking. Toegankelijkheid is breed: fysiek, sociaal en digitaal. Onder 'mensen met een beperking' worden mensen met fysieke, intellectuele (/verstandelijke), zintuiglijke en psychische beperkingen verstaan. We kunnen daar andere categorieën aan toevoegen zoals chronisch zieken, laaggeletterden en beginnend dementerenden.

Dat betekent dat de Inclusie Agenda ook breed is en de volgende beleidsterreinen omvat: onderwijs, werk, bouwen en wonen, openbare ruimte, sport, cultuur en vrije tijd, horeca, toerisme en recreatie, vervoer, stemmen, en veiligheid. Daarmee zijn afbakening, keuzes en haalbaarheid in de tijd van belang.

Resultaten:

De gemeente Leeuwarden wil de volgende resultaten bereiken.

- De gemeente Leeuwarden is fysiek, sociaal en digitaal toegankelijk voor mensen met een beperking.
- In vast te stellen beleid wordt 'Toegankelijkheid' meegenomen. Hierbij worden belanghebbenden en ervaringsdeskundigen betrokken.
- De gemeente Leeuwarden doet het volgende. In 2028 heeft de gemeente toegankelijkheid geregeld voor een keuze van:
  - Gebouwen/locaties.
  - Knelpunten in het verkeer.
  - Evenementen.
  - Horeca, scholen, culturele - en sportaccommodaties
  - Communicatie
  - Digitale informatie
  - Arbeid en arbeidsplaatsen in de gemeente Leeuwarden

De haalbaarheid van de resultaten is van belang. Het is niet mogelijk, met de beperkte financiële middelen van de gemeente, om volledige toegankelijkheid te realiseren. Keuzes zijn nodig over wat echt nodig is. De raad moet hierbij regelmatig geïnformeerd worden (zie ook het volgend hoofdstuk over het proces). Recht doen aan verwachtingen betekent rapporteren, evalueren en bijstellen.

3. Proces

Aanpak

Het spreekt voor zich dat een lokale Inclusie Agenda tot stand moet komen met direct betrokkenen. Het motto in deze Agenda is: 'Niets over ons, zonder ons'. Daarmee is het proces om tot een agenda te komen van groot belang. Het is een voorwaarde voor acceptatie en het slagen ervan. Sterker nog, het interactieve proces, op weg gaan en gaandeweg uitvoeren, leren en aanpassen is feitelijk de Inclusie Agenda zelf.

Bij het opstellen van een aanpak voor het creëren van gelijke kansen en mogelijkheden voor alle inwoners moet van begin af aan rekening gehouden worden met minimaal de volgende vier uitgangspunten:

- Bewustzijn en sterke betrokkenheid creëren
Beleidssterreinen moeten rekening houden met toegankelijkheid als vast onderdeel van beleid, inclusief de financiering ervan. Het is daarbij van belang om het bewustzijn van mensen zonder beperking te verruimen met nieuwe plannen voor toegankelijkheid en inclusie. Zij kunnen aan de basis staan van beleidsveranderingen.
Bewustzijn creëren betreft niet alleen de gemeentelijke organisatie. Maatschappelijke organisaties, ondernemers en onderwijsinstellingen hebben hierin een taak.
- Samenwerking met de belanghebbenden en hun organisaties, en ervaringsdeskundigen.
Elkaar ontmoeten en met elkaar in gesprek gaan vergroot de bewustwording bij ambtenaren, ondernemers, inwoners en instellingen.
Vooral in het begin, om te bepalen wat aangepakt moet worden en hoe, is regelmatig overleg met deze organisaties nodig. Initiatieven richting overheid, instellingen en ondernemers slaan beter aan wanneer deze komen vanuit ervaringsdeskundigen zelf, vooral als het met een positieve benadering gebeurt. Aanpassingen kunnen geld kosten, maar het is minstens zo belangrijk om naar creatieve oplossingen te zoeken.
- Het is een lang en voortdurend proces.
Voor het realiseren van alle bepalingen binnen het VN-verdrag is een jarenlange inzet nodig. Het inclusieve karakter van toegankelijkheid vereist inzet van uren en middelen van betrokken gemeentelijke afdelingen. Acties moeten gefaseerd worden uitgevoerd en de doelen moeten realistisch zijn. Het proces moet tussentijds per thema en acties worden geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

- **Gevoel van urgentie**
Dat betekent het onderwerp agenderen binnen de ambtelijke organisatie, bij college en raad. Bij partners, ondernemers en instellingen die er mee aan de slag moeten gaan, en ook bij de inwoners van de gemeente die geen beperking hebben.

Looptijd:

De gemeente Leeuwarden is al actief op het gebied van inclusie. In 2018 (en bij Leeuwarden-Fryslân 2018 (LF2018)) is veel gedaan op dit gebied.

De onderwerpen die tot en met 2022 opgepakt worden zijn in deze Inclusie Agenda beschreven.

Vanaf 2023 zijn de onderwerpen kort benoemd en volgt uitwerking op een later tijdstip.

Tussentijds worden evaluatiemomenten ingepland om de plannen voor de jaren daarop bij te stellen en in detail in te vullen. De volledige agenda heeft een looptijd tot en met 2028. Vanwege de acties en ervaringen die zijn opgedaan tijdens LF2018 en de looptijd naar 2028 heeft deze Agenda de naam Inclusie Agenda Leeuwarden 2018-2028.

Rol van de gemeente Leeuwarden:

De gemeente wil een voorbeeldfunctie vervullen in het realiseren van toegankelijkheid. Dat betekent aandacht geven, waarderen, ondersteunen van de vraag, stimuleren en faciliteren van initiatieven en acties voor een toegankelijke gemeente Leeuwarden. In de aanpak om de gemeente toegankelijk te maken is het nodig dat we ons verplaatsen in de leefwereld van de inwoners. Intern gaat de gemeente zorgen dat de gemeente als overheid voor de inwoner toegankelijk is.

Rol van externe partijen:

Externe partijen hebben een eigen verantwoordelijkheid. Bij ervaringsdeskundigen zit de kennis om de agenda voor toegankelijkheid zo goed mogelijk uit te voeren. Veel organisaties zijn zelf actief en dat is nodig en goed. Waar nodig zal de gemeente ondersteunen.

Begrenzing:

De aanpak Inclusie is gericht op de inwoners van de gemeente Leeuwarden en de interne organisatie van de gemeente Leeuwarden zelf. Het raakt de beleidsterrein en projecten van de gemeente Leeuwarden, zoals vermeld in hoofdstuk 1 en daarmee het fysieke -, sociale -, digitale - en veiligheidsdomein.

Mijlpalen in de aanpak:

- 2018.
Veel ervaring voor toegankelijkheid is opgedaan tijdens de evenementen van LF2018. Dit is kort opgetekend in de bijlage 1 'Lessen uit LF2018'.
- November 2018.
Eerste conferentie over toegankelijkheid met ervaringsdeskundigen en direct betrokken partijen. Kern was bewustwording, verkenning, kennismaken met ervaringsdeskundigen (en hun organisaties) en een start geven aan het proces tot een toegankelijke gemeente.
- April 2019
Forum met de gemeenteraad over de Inclusie Agenda. Kern was de werkwijze, inspiratie en betrokkenheid. Lopende acties, een plan van aanpak en concrete onderwerpen 2019 en 2020 zijn gepresenteerd. Deze onderwerpen komen terug in deze Inclusie Agenda 2018-2028.
- September 2019:
Tweede conferentie met ervaringsdeskundigen, inhoudsdeskundigen, gemeenteambtenaren en direct betrokken partijen. Kern was verdieping op thema's. In hoofdstuk 3, paragraaf 'De inclusie agenda 2020-2022' is dit beschreven. Tijdens de conferentie heeft de gemeente Leeuwarden het manifest 'Iedereen doet mee!' van de VNG ondertekend (bijlage 2 bij deze nota).
- December 2019/januari/februari 2020:
Besluitvorming in college en raad op de Inclusie Agenda Leeuwarden 2018-2028.
- 2020 en verder: periodiek rapporteren en evalueren met de gemeenteraad over de resultaten van de aanpak.
- Toekomst: derde conferentie 'Leeuwarden Toegankelijk – Iedereen doet mee!' in 2021. Evaluatie van de resultaten tot dan toe.

4. Inclusie Agenda Leeuwarden 2018-2028

Het schema geeft overzicht in welke jaren welke onderwerpen en thema's op toegankelijkheid aan de orde komen. Deze worden in dit hoofdstuk toegelicht.

2018	2019-2020	2020-2022	2023-2028
LF2018	Vrije tijd en Sport	Communicatie	Onderwijs
Startconferentie Lokale Inclusie Agenda	Gebouwinspectie	Vrije tijd en Sport	Wonen
	Mobiliteit, Verkeer en Vervoer	Welzijn en Zorg	Horeca
	Informatiepunt Toegankelijk Leeuwarden	Werk en Participatie	Mobiliteit, Verkeer en Vervoer
	Tweede conferentie Leeuwarden Toegankelijk	Licht Verstandelijke Beperking	
	Cursussen, voorlichting	Derde conferentie Leeuwarden Toegankelijk	

2018

Leeuwarden-Fryslân 2018

In 2018 zijn projectactiviteiten gestart op het gebied van bewustwording en het toegankelijk maken van evenementen tijdens Culturele Hoofdstad LF2018.

In het tweede halfjaar van 2018 startte 'Aanpak Inclusie Leeuwarden'. Door contact tussen de Taskforce Toegankelijkheid 2028 en LF2018 is geleerd van de ervaringen tijdens LF2018. Meer informatie hierover staat in de bijlage 1 'Lessen uit LF2018'.

Startconferentie Lokale Inclusie Agenda

Met de Taskforce Toegankelijkheid LF2018 organiseerden we op 29 november een startconferentie voor een Lokale Inclusie Agenda. Hier was een grote vertegenwoordiging van direct betrokken organisaties aanwezig.

Kern van de startconferentie was bewustwording, verkenning, kennismaken met ervaringsdeskundigen (en hun organisaties) en een start geven aan het proces tot een toegankelijke gemeente Leeuwarden.

2019 en 2020

Vrije tijd en sport

Na veel ervaring, opgedaan tijdens LF2018, starten de gesprekken met de ambtenaren van 'vergunningen en evenementen' om zoveel mogelijk evenementen zo toegankelijk mogelijk te maken.

Toegankelijkheid en inclusief sporten wordt opgenomen in het Lokaal Sport Akkoord Leeuwarden, op basis van inbreng van ervaringsdeskundigen.

Gebouwinspectie in relatie tot Toegankelijkheid.

Het schouwen van gebouwen en openbare ruimten op fysieke toegankelijkheid voor mensen met beperkingen.

Het gaat daarbij om de volgende aspecten:

- Bereikbaarheid: kan ik bij het gebouw komen?
- Toegankelijkheid: kan ik het gebouw of de ruimte binnen komen?
- Bruikbaarheid: kan ik de ruimte of de voorziening ook gebruiken?
- Veiligheid: kan ik in geval van nood ook veilig en snel buiten komen?
- Informatievoorziening: Is informatie over de aanwezige voorzieningen beschikbaar?

De schouwen hebben al of zullen plaats vinden bij:

- Gemeentelijke gebouwen, waaronder kantoren, sportaccommodaties, musea en theaters.

- Bedrijven en ondernemers in de binnenstad en winkelgebieden.
- Bedrijven en instellingen in de sector recreatie/toerisme.
- Culturele gebouwen (voor zover niet gemeentelijke) zoals bioscopen en theaters.
- Sportaccommodaties, niet in het bezit van de gemeente.
- Parkeergarages
- (Eerstelijns) zorg (huisartsen, tandartsen, (fysio)therapeuten)
- Evenementen en hun locaties
- Speeltuinen

De actie om gebouwen te schouwen loopt continu. De Werkgroep Toegankelijkheid heeft al veel openbare gebouwen, horecagelegenheden en winkels getoetst. Eerst is er een gesprek voor bewustwording en tips met de ondernemer en/of eigenaar. Daarin wordt gewezen op de mogelijkheid van een toetsing met een checklist. De opbrengsten worden in 2019 en 2020 gecheckt op relevantie en worden beschreven in een korte rapportage naar de ondernemer, eigenaar. De gegevens zijn in de tweede helft van 2020 op te vragen bij de Werkgroep Toegankelijkheid. Daarnaast wordt op verzoek de ondernemer/eigenaar vanaf 2019 zelf uitgedaagd om met een beperking zijn eigen zaak binnen te gaan, zoals in de Week van de Toegankelijkheid 2019.

Na 2020 zullen andere locaties worden getoetst.

Bij de thema's Vrije tijd en Sport, en ook bij Onderwijs, en Wonen kunnen fysieke acties (gebouwen) nodig zijn. Het aanpassen van alle locaties met gebreken is niet mogelijk omdat daarvoor de financiële middelen ontbreken.

Een mogelijkheid is om bij het schouwen de hotspots te pakken (prioriteit) en na overleg met betrokken partijen de keuze voor aanpassingen te bepalen.

Bij het schouwen van sportlocaties leggen we de link met het lokaal sportakkoord.

Aanbeveling is dat de Werkgroep Toegankelijkheid vooraf wordt betrokken bij verbouw of nieuwbouw. Deze werkwijze is nog niet vastgelegd in bouwbesluit en in vergunningen.

Mobiliteit, verkeer en vervoer

- Klankbordgroep Arriva
De Werkgroep Toegankelijkheid heeft al jaren zitting in de Klankbordgroep van Arriva, die het busvervoer in de gemeente Leeuwarden regelt. In 2018 is gezamenlijk met de gemeente Leeuwarden, Provincie Fryslân, de Klankbordgroep en Arriva een bus tour met beperkingen georganiseerd. In 2020 wordt dit wellicht herhaald om op deze manier de knelpunten zichtbaar te maken. Ook zal de Werkgroep Toegankelijkheid – waar mogelijk in samenwerking met andere Werkgroepen Toegankelijkheid binnen de provincie – in gesprek gaan met de Provincie Fryslân over de aanbesteding van het provinciaal vervoer. De concessie wordt in het voorjaar van 2021 gegend.
- Voor Elkaar Pas en WMO taxivervoer
Sinds januari 2019 loopt in de gemeente Leeuwarden naast het Wmo taxivervoer een pilot met een Voor Elkaar Pas om naast de taxi ook met de bus te kunnen reizen. Ervaringsdeskundigen vragen aandacht voor de kwaliteit en ervaringen van het vervoer. De Voor Elkaar Pas wordt met een jaar verlengd en er is een evaluatierapport verschenen in oktober 2019.
- Verkeerskundige
De Werkgroep Toegankelijkheid heeft direct contact met de verkeerskundige van de gemeente. Zo kunnen verschillende zaken makkelijk worden opgelost. Inmiddels zijn veel bushaltes in de gemeente Leeuwarden aangepast voor rolstoelgebruik en gebruik door visueel beperkten. In aansluiting daarop zijn alle bussen van Arriva redelijk goed toegankelijk voor mensen met een rollator of (elektrische) rolstoel. Veel buschauffeurs hebben een training gehad waarin niet alleen aandacht was voor fysieke toegankelijkheid, maar ook voor de bejegening van mensen met een beperking. De training gebeurt door Arriva zelf.
- Leeuwarden Vrij- Baan projecten
Bij de Leeuwarden Vrij- Baan projecten is de Werkgroep Toegankelijkheid vroeg betrokken geweest bij het realiseren van onder andere geleidelijnen en op-en-afritjes, onder andere bij het Stationsgebied en het Europaplein.
- Mijn Gemeente App
Deze app is voor iedere inwoner goed bruikbaar om te melden waar bijvoorbeeld losliggende tegels liggen. Dit wordt vervolgens snel door de gemeente opgelost.
- De afdeling Verkeer van de gemeente sluit aan bij de overleggen van de werkgroep Toegankelijkheid op het Provinciehuis.
- Verkeerszaken in relatie toe toegankelijkheid worden besproken met de werkgroep Toegankelijkheid Leeuwarden.
- Onderhoudszaken toegankelijkheid worden doorgegeven aan de afdeling Wijkzaken of de Buitendienst van de gemeente.

- Bij grote verkeersprojecten laten we de werkgroep Toegankelijkheid Leeuwarden vroegtijdig in het proces aanhaken. Bijvoorbeeld in ontwerpfase van Cambuur en omgeving. Deze werkwijze heeft tot nu toe alleen maar positieve resultaten op geleverd.
- De Werkgroep Toegankelijkheid Leeuwarden is onderdeel van de Fryske Netwurksirkel: dit netwerk wisselt ervaringen uit, wil onderwerpen bespreken en samen acties bedenken, (bijvoorbeeld aanbesteding Provinciaal Busvervoer, Omgevingswet).

Het informatiepunt Toegankelijk Leeuwarden

Sinds januari 2019 kunnen ambtenaren, ondernemers en inwoners op maandag en woensdag tussen 11 en 15 uur in het Werkcafé van het gemeentehuis terecht met vragen of meldingen over het verbeteren van toegankelijkheid. De voorzitter van de Werkgroep Toegankelijkheid heeft daar een werkplek om 'zichtbaar' te zijn en om betrokken te raken bij nieuwe beleidsplannen van de gemeente. Het blijkt laagdrempelig te zijn en de bewustwording wordt hierdoor vergroot.

Tweede conferentie Leeuwarden Toegankelijk 12 september 2019

Deze conferentie was weer goed bezocht met circa 130 deelnemers, ervaringsdeskundigen en betrokken organisaties. De thema's Communicatie, Vrije tijd en Sport, Welzijn en Zorg, en Werk en Participatie zijn in workshops behandeld. Het doel was om input van ervaringsdeskundigen op te halen om te benutten in uitvoering en nieuwe beleidsvoorbereiding en te verwerken in de Inclusie Agenda. De conferentie heeft veel positieve reacties opgeleverd.

Een vraag was wanneer de derde conferentie komt. Deze plannen we in 2021. Dat is meteen een evaluatie van wat tot dan toe is gerealiseerd.

Ook is tijdens de conferentie het manifest 'Iedereen doet mee!' van de VNG ondertekend. De VNG heeft begin 2019 een handreiking voor een Lokale Inclusie Agenda online gezet, zodat alle gemeenten ermee aan de slag kunnen.

Het manifest 'Iedereen doet mee!' is bijlage 2 bij deze nota.

Cursussen, voorlichting

Voor bewustwording en inhoudelijke kennis worden voorlichtingen en presentaties verzorgd. Dit gebeurt meestal door externe partijen: Oogvereniging, (S)Cool on Wheels, KNGF Geleidehonden en anderen. De Werkgroep Toegankelijkheid Leeuwarden wil hierin meer samenwerken met:

- Personeel in de horeca
- Retail
- Dienstensector, waaronder openbaar vervoer, taxi en deeltaxi
- Partners in het sociaal domein
- De ambtelijke organisatie

- Onderwijs
- Sportverenigingen

Naast bewustwording en inhoudelijke kennis zal expliciet aandacht worden besteed aan het onderwerp 'bejegening'.

De Werkgroep Toegankelijkheid Leeuwarden heeft verder ingespeeld op de actualiteit en inbreng geleverd bij onder andere: de Week van de Toegankelijkheid, de Dag van de Ondernemer met een aanmoedigingsbokaal, bijeenkomst over de Omgevingsvisie en Fair Saturday.

Omgevingswet

- De werkgroep Toegankelijkheid en de Taskforce Toegankelijkheid betrekken bij nieuwe ontwikkelingen van de Omgevingswet. Dit gebeurt nu op initiatief van de werkgroep Toegankelijkheid, maar zal meer ingebed moeten worden in de gemeentelijke beleidsvoorbereiding.

Overige actuele onderwerpen voor de Taskforce Toegankelijkheid 2028

- De Taskforce is betrokken bij de werkgroep Dwarsverbindingen Studenten met een beperking in het Hoger Onderwijs om acties te coördineren voor studenten met een beperking.
- De gemeente voert regelmatig overleg met Tûmba, waar soms klachten over Toegankelijkheid worden behandeld.

De Inclusie Agenda 2020-2022

De thema's voor de Inclusie Agenda in deze jaren zijn voor een belangrijk deel 'gevuld' tijdens de conferentie op 12 september 2019. Dat geldt voor de thema's Communicatie, Vrije tijd en sport, Welzijn en zorg, en Werk en participatie.

Deze thema's zijn in deze paragraaf vermeld in een volgend format:

- De inhoudelijke kern van het thema
- Wat doet de gemeente Leeuwarden al op dit thema?
- De aanbevelingen uit de conferentie Toegankelijkheid van 12 september 2019
- De acties voor de jaren 2020-2022.

De paragraaf sluit af met het thema Licht Verstandelijke Beperking (LVB).

Communicatie in relatie tot toegankelijkheid

Inhoudelijke kern: Communicatie

Welke onderwerpen van communicatie kunnen we de komende jaren toegankelijker maken voor mensen met een beperking? Hoe kunnen we de digitale informatie zo toegankelijk mogelijk maken?

Wat doet de gemeente al aan communicatie in relatie tot toegankelijkheid?

Werken aan het taalniveau

- De gemeente heeft een Brievenclub die bezig is om zoveel mogelijk standaardbrieven aan te passen naar B1 taalniveau. De gemeente legt aangepaste brieven voor aan verschillende groepen ervaringsdeskundigen. Er wordt op B1 taalniveau een nieuwe schrijfwijzer ontwikkeld. Deze schrijfwijzer is er voor de uitgaande brieven en mails van de gemeente. Medewerkers in de publieke dienstverlening hebben een training schrijven op

B1 taalniveau gevolgd. Er worden schrijfcoaches opgeleid die medewerkers begeleiden om teksten in eenvoudig Nederlands te schrijven.

- De gemeente werkt aan de toegankelijkheid van website www.leeuwarden.nl. De gemeente controleert iedere pagina op toegankelijkheid en past waar mogelijk verder aan naar B1 taalniveau en overige toegankelijkheidseisen. Dit is een voortdurend proces.
Ook de websites <http://lwdvoorelkaar.nl/nl> (Wmo, Vervoer en Jeugdzorg) en <https://www.samenleeuwarden.nl/> worden aangepast naar B1 taalniveau en overige toegankelijkheidseisen. Hier zijn ervaringsdeskundigen bij betrokken. En hetzelfde geldt voor de e-formulieren. Deze zullen vanaf 2020-2021 ook raadpleegbaar zijn in het Engels.

Communicatie en bereikbaarheid

- Op verzoek van ervaringsdeskundigen, slechthorenden zijn aanpassingen aan de telefooncentrale gedaan.
De telefooncentrale van de gemeente werkt niet meer met een keuzemenu (uitzonderingen tijdens bepaalde piekmomenten).
De wachtstand bij de telefooncentrale laat een piep horen en geen muzikje of stem.
- De gemeente heeft als uitgangspunt dat de klant bepaalt via welk kanaal (mail, telefoon, brief) er contact is met de gemeente.. Er zijn verschillende wijkteams en dorpenteams. Inwoners kunnen daar terecht met vragen over ondersteuning en hulp op het gebied van bijvoorbeeld zorg en jeugd.

Aanbevelingen vanuit de Werkconferentie 12 september 2019

Leeuwarden Toegankelijk

Informatievoorziening

- Maak meer gebruik van afbeeldingen en pictogrammen om informatie begrijpelijk te maken.
- Maak websites meer toegankelijk voor mensen met een beperking. Werk meer met kopjes, gebruik van plaatjes en gebruik duidelijke kleuren.
- Voorzie beelden van ondertiteling.
- Vertaal verslagen zo nodig in animaties.

Bejegening en taalgebruik

- Waak ervoor om te snel te oordelen. Dit geldt voor alle partijen.

Het gesprek

- Ga in gesprek met andere organisaties om verbeteringen door te voeren. Organisaties als wijken/dorpenteams, huisartsen, zorginstanties, ziekenhuis, openbaar vervoer, belastingdienst, onderwijs, UVW, werkgevers.

Acties 2020 -2022

Taal

- We gaan door om onze brieven zoveel als mogelijk in eenvoudige taal te schrijven (B1 taalniveau).
Volgend op medewerkers in de publieke dienstverlening krijgen meer medewerkers met klantcontacten een training schrijven op B1 taalniveau aangeboden.

Digitale informatievoorziening

- De website www.lwdvoorelkaar.nl wordt opnieuw ingedeeld (overzichtelijker) en herschreven (B1 taalniveau en rekening houdend met de toegankelijkheidseisen). Dit in samenwerking met gebruikers.
- De gemeente is een project gestart om begin 2020 te voldoen aan de eerste eisen van de digitale toegankelijkheid⁴ van websites en mobiele voorzieningen.
- We richten ons op websites van organisaties die in de gemeente een openbare functie hebben. Deze zijn niet per definitie gelieerd aan de gemeente Leeuwarden. Te denken valt aan websites van bedrijven en organisaties in de sectoren recreatie, toerisme, horeca, zorg en dienstverlening, maar ook op de voor de doelgroep relevante websites in de retail.

Overige informatievoorziening

- We gaan door om al onze communicatie vormen zo begrijpelijk mogelijk te maken voor alle Leeuwarders. Waar nodig wordt beeldtaal en worden pictogrammen gebruikt.
- We ontwikkelen een nieuwsbrief of een krant waarin we beeldend en in eenvoudige taal duidelijk maken welke vorderingen we maken op het onderwerp toegankelijkheid. In deze nieuwsbrief/krant nemen we ook de vorderingen op van partners en organisaties waar we mee samenwerken.
- Bij de aanschaf van een nieuw klantgeleidingssysteem (schermen in de hal van het gemeentehuis) houden we rekening met blinde/slechtziende - en dove klanten.
Bij belangrijke bijeenkomsten van de gemeente willen we gebarentolken en audiobeschrijving inzetten. We willen beeldmateriaal waar mogelijk van ondertiteling gaan voorzien.
- Er zal in 2020 aandacht zijn voor toegankelijkheid van informatie voor laaggeletterden. Hierbij wordt aangesloten bij de acties die al voor deze doelgroep worden ondernomen. De bevindingen gebruikt de gemeente voor (algemene) aanbevelingen aan overige eigenaren van digitale informatie en

---

⁴ <https://www.digitoeankelijk.nl/>

gekoppeld aan het verbeterplan voor de aan de gemeente gelieerde websites en apps.

Communicatie en bereikbaarheid

- We gaan in gesprek met wijk- en dorpentteams om de communicatie over sociale en fysieke toegankelijkheid te borgen en te verbeteren.
Deze gegevens kunnen ook gekoppeld worden aan de website van <https://www.friesland.nl/nl> en <https://www.visitleeuwarden.com/nl>

VN Thema: Vrije tijd en sport in relatie tot toegankelijkheid

Inhoudelijke kern: Vrije tijd en sport

Hoe kunnen we de komende jaren toegankelijkheid en inclusie op de agenda krijgen bij onze sportverenigingen?

Wat doet de gemeente al bij sport in relatie tot toegankelijkheid?

- De gemeente Leeuwarden is lid van de provinciale werkgroep Aangepast Sporten.
- De portefeuillehouder Sport in de gemeente Leeuwarden is ambassadeur Aangepast Sporten.
- De gemeente subsidieert Door Ontspanning Valide en Spelend Sporten.
- De gemeente Leeuwarden en Sport Fryslân geven invulling aan Grenzeloos Actief. Dit is het landelijk stimuleringsprogramma voor de gehandicaptensport.
- In Friesland hebben we een plan uitgevoerd om buurtsportcoaches meer deskundig te maken op het gebied van aangepast sporten.
De buurtsportcoaches zijn een belangrijke spil in het netwerk van de gehandicaptensport. Zij geven voorlichting, delen kennis en maken afspraken over de spreiding van activiteiten.
- In Friesland werken we samen op het gebied van de gehandicaptensport. We werken samen in drie tot vier gebieden. Dit is belangrijk om versnippering tegen te gaan. Zo kunnen we menskracht, ambities en middelen gezamenlijk inzetten. Door deze samenwerking zijn financiën meerjarig geborgd.
- Toegankelijkheid en Inclusie worden opgenomen in het Lokaal Sport Akkoord Leeuwarden.
- De Taskforce Toegankelijkheid 2028 gaat in overleg met de afdeling vergunningen van de gemeente om Toegankelijkheid structureel bij evenementen geregeld te krijgen.
- In plan Generatie 2028 van Legacy 2028 staat de ambitie: “Samen met onder andere Talant en de werkgroep Toegankelijkheid Leeuwarden stimuleren we dat iedereen kan meedoen.”

- Kunstenaars inzetten om verandering op Toegankelijkheid in gang te zetten.

Aanbevelingen vanuit de Werkconferentie 12 september 2019 Leeuwarden Toegankelijk

Kennis en bewustwording

De algemene kennis over mensen met een beperking bij de reguliere sportverenigingen mag groter.

Laat kinderen in het onderwijs ervaren wat het is om een beperking te hebben. Dus jong beginnen met bewustwording van het leven met een beperking.

Training

Leer mensen met een beperking om zelf assertief te zijn.

Aanpassing van accommodaties

Biedt mindervalide sporters die bij reguliere sportverenigingen willen sporten die mogelijkheden aan.

Pas accommodaties aan, deze moeten toegankelijk zijn. En niet alleen voor rolstoelgebruikers, ook voor visueel en anders beperkten. Dit geldt ook voor de omgeving van de sporters, bijvoorbeeld de tribune.

Financiering

Neem een voortrekkersrol in de financiering, niet alles bij de gemeente neerleggen. Zoek ook andere financiers, bijvoorbeeld de Provincie, Cedin etc.

Wetten en regelgeving

Kan de gemeente iets doen in de vergunningensfeer bij sportactiviteiten?

Omgevingswet: neem toegankelijkheid en gezondheid hierin mee.

Acties in de Inclusie Agenda 2020 -2022

- Algemene kennis over mensen met een beperking vergroten bij de sportverenigingen. Dit stellen we tijdens contactbijeenkomsten met sportverenigingen aan de orde.
- Organiseren van een bijeenkomst voor assertiviteit (voor mensen met een beperking).
- De Werkgroep Toegankelijkheid schouwt sportaccommodaties op toegankelijkheid, en maakt met de gemeente afspraken over deze opdracht.
- Nieuwe speelplekken in de openbare ruimte worden ingericht op basis van bewonersinitiatieven. Hierbij brengen we de toegankelijkheid van de speelplekken standaard als een gespreksonderwerp in bij de voorbereiding van een bewonersinitiatief.
- In alle gebiedsgerichte bijeenkomsten over de Omgevingswet toegankelijkheid aan de orde stellen.

- Gezamenlijke financiering van activiteiten bij gemeente en provincies verder uitbouwen.
- We geven uitvoering aan het Lokaal Sportakkoord in samenwerking met sportverenigingen en ervaringsdeskundigen.

VN thema: Welzijn en zorg in relatie tot toegankelijkheid

Inhoudelijke kern: Welzijn en Zorg

Mensen met een beperking hebben niet altijd zorg nodig, soms is hulp voldoende. De komende jaren gaat de gemeente in gesprek met ervaringsdeskundigen over het onderwerp welzijn en zorg. Hoe kunnen we in onze nieuwe plannen de inbreng van ervaringsdeskundigen verwerken?

Wat doet de gemeente al op gebied van welzijn en zorg relatie tot toegankelijkheid?

Gebruik van kennis

- De gemeente nodigt haar partners uit om aan te sluiten op de kennis van ervaringsdeskundigen.
Zo vertellen inwoners over hun ervaringen met de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) aan de hand van concrete voorbeelden.
- We hebben een bijeenkomst georganiseerd voor groepen van twaalf inwoners met verschillende Wmo-voorzieningen: over wat zij vinden van de voorzieningen en wat verbeterd kan worden. Hiervan is een journalistiek verslag en een filmpje⁵ gemaakt.

Vervoer

- De gemeente Leeuwarden wil de mogelijkheden vergroten voor het gebruik van het openbaar vervoer in plaats van de Wmo-taxi. De gemeente houdt een proef met de Voor Elkaar Pas. De pas is bedoeld voor specifieke doelgroepen van Arriva in het openbaar vervoer. Daarom bieden we gebruikers van het Wmo-vervoer aan om een jaar lang gratis en eenvoudig gebruik te maken van de bus in Friesland met deze Voor Elkaar Pas van Arriva. Bij de Voor Elkaar Pas wordt een gratis begeleiderspas verstrekt.

---

⁵ https://youtu.be/7SA_QE_Q61w

- De afgelopen jaren zijn aanpassingen in het busvervoer gedaan om het voor mensen met een beperking beter toegankelijk te maken. Bijvoorbeeld een gelijkvloerse instap en ruimte voor een rollator en rolstoel in de bus.

Informatie over welzijn en zorg

- Twee ervaringsdeskundigen die meegedaan hebben aan 'Inwoners vertellen' hebben met ons de website doorgenomen en advies voor verbetering gegeven. Een deel van de verbeteringen is al uitgevoerd. Na afronding volgt een presentatie aan de ervaringsdeskundigen.

Besluitvorming

- Ervaringsdeskundigen hebben de wachttijd bij beschikkingen aangekaart. We werken aan nieuwe oplossingen om de wachttijd te verkorten.

Aanbevelingen vanuit de Werkconferentie 12 september 2019

Leeuwarden Toegankelijk:

Samenwerken in de keten

- Door betere samenwerking in de keten kan beter maatwerk, ook op toegankelijkheid, geleverd worden.
Een beperking stopt niet bij de gemeentegrens. Gemeenten kunnen en moeten meer samenwerken. Een voorbeeld is de gehandicaptenparkeerkaart (gpk). Het helpt als alle gemeenten dezelfde regels hanteren. Dit geldt ook voor Wmo-hulpmiddelen. Dit onderwerp past in het Provinciaal Netwerk Werkgroepen Toegankelijkheid.

Kennis en beleid

- Structureel gebruik maken van de kennis van ervaringsdeskundigen als basis voor beleid. Een bottom-up werkwijze. Deze aanbeveling is geldig voor alle domeinen.
- Toegankelijkheid is de norm bij alle beleidsvoorbereiding en –uitvoering.

Acties 2020 -2022

Kennis en beleid

- Bij de voorbereiding van nieuw beleid maakt de gemeente gebruik van deskundigheid van mensen met een beperking.
- We bereiden een aanpak voor om de gemeente dementievriendelijk te maken⁶.

---

⁶ <https://samendementievriendelijk.nl/>

Vervoer

- De gemeente Leeuwarden wil de mogelijkheden vergroten voor het gebruik van het openbaar vervoer naast het Wmo-taxi vervoer.
- We vergroten de bekendheid van het publiek met de Voor Elkaar Pas voor de specifieke doelgroepen.

Besluitvorming

- Bij de herijking van de Wmo in 2021 worden er zo weinig mogelijk beschikkingen afgegeven, hierdoor kunnen mensen sneller hun ondersteuning ontvangen (ondersteuning wordt toegankelijker).

VN Thema: Werk en Participatie in relatie tot toegankelijkheid

Inhoudelijke kern: Werk en Participatie

Te weinig mensen met een beperking vinden een passende plaats op de arbeidsmarkt. Hoe kunnen we de komende jaren hier verandering in brengen? De overheid gaat hiertoe nieuwe stimulerende maatregelen via de Participatiewet regelen.

Wat doet de gemeente al met werk en participatie in relatie tot toegankelijkheid?

Aanpassingen aan de werkplek

- De gemeente regelt werkplekaanpassingen voor mensen met een beperking. Denk bijvoorbeeld aan een aanpassing aan machine, werkblad, maar ook een aangepast toilet in het bedrijf. Als het nodig is worden 'meeneembare voorzieningen' geregeld voor deze groep om het werk te kunnen doen, bijvoorbeeld een brailleleesregel of orthopedische werkschoenen.

Coaching, trainingen

- De gemeente doet aan job coaching en regelt trainingen voor mensen met een beperking. Ook bieden we ondersteuning bij leertrajecten, zoals die in de participatiewet worden genoemd.
- De gemeente kan een inschatting maken van de bemiddelbaarheid van een persoon met een arbeidsbeperking en kan de begeleiding regelen.

Toeslagen en uitkeringen

- De gemeente kan onder bepaalde voorwaarden studenten met een beperking een individuele studietoelage geven. Elke maand is voor deze studietoelage € 100,- per aanvrager beschikbaar. Dit wordt op termijn verhoogd naar € 300,- per maand. De regeling is nog te onbekend, waardoor weinig mensen met een beperking gebruik maken van de regeling.
- De Wajongregeling is een individueel recht. De toewijzing en de uitvoering van de regeling is in handen van het UWV. Een knelpunt is dat er te weinig prikkels zijn voor iemand met een Wajongregeling om aan het werk te gaan.
- De gemeente kan de loonwaarde van een persoon met een arbeidsbeperking vaststellen. Als deze loonwaarde niet 100 % is voor een persoon, dan kan de

gemeente een loonkostensubsidie aan de werkgever uitkeren. Het loon wordt dan tot 100 % aangevuld. Op deze wijze ontvangt de persoon met een beperking toch een normaal salaris.

Voor het vaststellen van de loonwaarde is vaak een arbeid medisch onderzoek nodig. De gemeente regelt deze onderzoeken.

Samenwerken, matching

- Regionaal zijn er activiteiten om arbeidsmarkt, overheid en onderwijs goed op elkaar aan te laten sluiten en de mismatch tussen de markt en mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt kleiner te maken. Dit heet “Perspectief op werk”.
- Van de werkgever kan niet altijd worden verwacht dat iemand met een beperking en een grote begeleidingsbehoefte in dienst genomen wordt. De gemeente kan dan zorgdragen voor een ‘beschutte’ werkplek.

Aanbevelingen vanuit de Werkconferentie 12 september 2019

Leeuwarden Toegankelijk:

Werk moet lonen.

- Wat is het perspectief om uit de Wajong te komen? Advies is om na te denken over nieuwe prikkels om de stap naar werk te bevorderen.
- Werken naar vermogen: de voorkeur voor iemand met een beperking is om betaald werk te vinden. Vrijwilligerswerk is ook een optie, dat kan stimulerend werken.

Vast of tijdelijk werk

- Werk krijgt een steeds vaker een tijdelijk karakter, en tijdelijk werk past niet goed bij iemand met een beperking. Onderzoek de mogelijkheden voor mensen met een beperking in dagbesteding en beschut werk. Welke kansen zijn er op vast werk?
- Aanbeveling om parttime ondernemen voor mensen met een beperking bij het Bureau Zelfstandigen Friesland in beeld te brengen.

Wetten, regelgeving en voorzieningen

- Communiceer meer over voorzieningen en wetten. Laat zien wat kan en maak regels simpeler, en leg ze eenvoudiger uit.
Zicht op werk voor iemand met een beperking via ‘Vizier op werk’ duidelijk in beeld brengen: wat is mogelijk?
Regel dat het aanspraak kunnen maken op voorzieningen minder versnipperd is. Dit kan nu via de gemeente, wijkteam, Wmo-consulent, UWV. Dit centraal regelen is de aanbeveling.

Omgang en benadering

- Een beperking is niet altijd goed zichtbaar. Probeer meer aandacht voor de mens dan de regel te hebben. Leer de persoon dus kennen, heb geduld, ga het

gesprek aan en blijf communiceren. Jobcoaches hebben ook de taak om naaste collega's te informeren.

Samenwerking in de keten

- Kennis vergroten van werkgevers.. Werkgevers zijn nog te vaak onwetend en stellen dan overbodige vragen. Ervaringen van werkgevers met medewerkers met een beperking laten delen met andere werkgevers. Duidelijk maken dat een persoon met een beperking niet inwisselbaar is voor een andere werknemer. Misschien een verkiezing organiseren van goede sociale ondernemingen?
- Samenwerking tussen ervaringsdeskundigen en bedrijven stimuleren, en op regionaal niveau gesprekken en jobmatching organiseren. Zie het initiatief van 'Onbeperkt aan de slag'.

Acties 2020 -2022

Wetten, regelgeving en voorzieningen

- We onderzoeken of de versnippering van diverse voorzieningen te beperken is. Is één loket, één aanspreekpunt haalbaar?
- Aandacht geven aan de communicatie over welke mogelijkheden 'Vizier op werk' biedt voor een persoon met een beperking?
- Naast het ontvangen van de Wajong uitkering 'het werken' een extra stimulans geven. Onderzoeken hoe we dit kunnen regelen.
- Inzetten op duurzame beschutwerkplekken voor werkzoekenden met een beperking, en in verband hiermee de doorstroom van beschut naar regulier werk versterken.

Samenwerking in de keten

- De gemeente zal jobmatching stimuleren met onder andere het initiatief 'Onbeperkt aan de slag'. En hierin samenwerken met werkgevers.
- De werkgevers betrekken bij het thema werk en participatie aan de hand van voorbeelden. Zo kunnen we de werkgever die werk heeft geregeld voor iemand met een beperking in beeld brengen. Een manier is om successen met alle partijen te vieren. Zo kunnen nog meer mensen en organisaties te betrokken raken.

VN Thema: Licht Verstandelijk Beperkte Mensen (LVB)

Het is noodzakelijk om een gecoördineerde en integrale aanpak op de problematiek van Licht Verstandelijke Beperkte mensen (LVB) te ontwikkelen, om te voorkomen dat verkokering in de aanpak en acties ontstaat.

Het gevaar van verkokering wordt bevestigd door het interdepartementaal beleidsonderzoek naar mensen met een licht verstandelijke beperking (IBO LVB).

Doel van dat onderzoek was om beleid gericht op LVB-ers doelmatiger en doeltreffender te maken. Tijdens dit onderzoek is gebleken dat mensen met een LVB niet scherp zijn af te bakenen als groep. Het onderwerp LVB is complex. De (mogelijke) behoefte aan ondersteuning van mensen met een LVB raakt vaak meer leefdomeinen, verschillende beleidsterreinen en uitvoeringsorganisaties.

De acties op het onderwerp LVB kunnen overlappen met de acties bij de andere thema's in dit hoofdstuk, met name op het thema Communicatie.

Het rapport geeft vijf beleidsrichtingen om in samenhang op te pakken:

- passende communicatie
- betere toerusting van professionals
- simpel overheidsbeleid en publieke voorzieningen
- integrale ondersteuning
- preventie

Inhoudelijke kern: LVB

We ontwikkelen een integrale aanpak voor de problematiek van mensen met Licht Verstandelijke Beperkingen. Dit doen we in samenwerking met onze partners en ervaringsdeskundigen.

Wat doet de gemeente al op het gebied van LVB?

Bijeenkomsten, delen van informatie

- We hebben een externe bijeenkomst LVB georganiseerd om een integrale aanpak uit te denken en in te vullen. Hier waren ervaringsdeskundigen, ketenpartners en Sociaal Domein Fryslân (SDF) aanwezig. Ervaringsdeskundigen hebben door middel van verhalen de verbinding gelegd met nut en noodzaak van een integrale aanpak.

Uit deze bijeenkomsten zijn twee kernteams ontstaan. Hierin zijn de gemeente Leeuwarden, diverse organisaties en inwoners die zelf een LVB hebben vertegenwoordigd. Het blijkt dat knelpunten overeenkomen met de hierboven genoemde vijf beleidsrichtingen van het IBO LVB.

Communicatie en training

- We betrekken mensen met een LVB bij het verbeteren van de schriftelijke communicatie.
- We bellen met de klant als bekend is dat LVB speelt.
- We vergroten de kennis en expertise van medewerkers van de gemeente Leeuwarden op dit thema door het inkopen van trainingen.

Ondersteuning

- We bieden zo integraal mogelijke ondersteuning, maatwerk als nodig (school, uitkering, RMC). Hierbij wordt nauw samengewerkt met leerplicht, RMC, P-wet consulenten om de jongeren te ondersteunen van school naar arbeid.

Aanbevelingen uit de kernteams

Bewustwording

- Bewustwording creëren als het gaat om nut en noodzaak.
Inzicht geven welke vormen binnen organisaties al goed werken.
Aanpassen van beleid waar nodig.

Communicatie, werkwijze en training

- Verruim de tijdsduur van de intakegesprekken om beter aan te sluiten bij onze inwoners, om daarmee de dienstverlening te optimaliseren.
- Het gemeentelijk toegankelijkheidsbeleid beter communiceren naar inwoners, collega's en externe partners. Zorg voor een eenvoudig en begrijpelijk beleid en publieke voorzieningen.
- Richt de gemeentelijke organisatie goed in op de LVB problematiek. Een voorbeeld: rust professionals goed toe bij spreekuren intern.
En onderzoek of het juiste aanbod voor LVB er is op wonen en werk.
Communiqueer dit aanbod duidelijk, zodat professionals elkaar beter weten te vinden en kunnen doorverwijzen als dit noodzakelijk is.

Acties 2019 - 2021

Vaststellen van beleid en een plan van aanpak voor LVB

- In het beleid en plan van aanpak nemen we initiatieven op de vijf beleidslijnen van het IBO LVB⁷. Door het organiseren van ontmoetingen zorgen we voor draagvlak, en een gezamenlijke en integrale aanpak.

7

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/10/04/interdepartementaal-beleidsonderzoek-mensen-met-een-licht-verstandelijke-beperking>

Training

- Starten van trainingen in de gemeente in samenwerking met MEE en ervaringsdeskundigen.

Werk

- Investeren in de begeleiding bij uitstroom bij een uitkering om financiële zaken op orde te houden.
- Onderzoeken hoe we meer banen kunnen creëren voor personen met LVB.

Overige acties

- Onderzoeken of het budget voor begeleiding voor het doelgroepenregister voldoende is.
- Onderzoeken hoe een vervolg kan worden gegeven aan één jongere, één contactpersoon (27+).

Resultaat van de aanpak

Eind 2021 ligt er voor de vijf beleidsrichtingen uit het IBO rapport een beleidsagenda die is gebaseerd op contact met de praktijk en betrokkenheid van de doelgroep. Deze agenda beschrijft niet alleen toekomstige maatregelen maar toont ook welke zaken in 2020 al in gang zijn gezet. De kern hierin is het gezamenlijk werken met als doel een integrale aanpak waar niet alleen mensen met LVB maar alle inwoners profijt van hebben.

De Inclusie Agenda 2023-2028

Voorgaande paragrafen geven een beeld van wat loopt, en welke thema's tot en met 2022 worden opgepakt en uitgevoerd. Daarbij kan niet alles tegelijk worden gedaan. In 2021 komt er een volgende (derde) werkconferentie. We kijken dan terug en evalueren de uitvoering tot en met 2021, en halen input op voor de periode 2023-2028. Deze periode bevat in ieder geval de vier thema's in deze paragraaf: Onderwijs, Wonen, Horeca, en Verkeer en mobiliteit. De evaluatie in 2021 kan invloed hebben op de planning 2023-2028. Het is mogelijk dat meer en andere thema's geagendeerd worden om daarmee een goede agenda 2023-2028 neer te zetten.

Op de vier genoemde thema's in deze paragraaf staat eerder ook al actie. In de voorgaande paragrafen zijn al diverse lopende acties vermeld op horeca (zoals de schouwen), en verkeer en mobiliteit.

Het vervolg van deze paragraaf geeft alvast een korte duiding van de vier thema's 2023-2028.

Onderwijs

Het gaat hierbij om de onderwerpen Passend Onderwijs, Jeugd en Zorg op school. Ook de toegankelijkheid in het Primair Onderwijs, MBO en Hoger Onderwijs agenderen.

Wonen

De onderwerpen hierin zijn Wonen met zorg of begeleiding, toegankelijke woningen, en toegankelijkheid in relatie tot woonlasten.

Nu, 2020, wordt gewerkt aan nieuw woonbeleid. Voor een nieuwe wijk is toegankelijkheid een belangrijke voorwaarde en dit moet in het beleid opgenomen zijn.

Voor onderhoud is van belang of toegankelijkheid in bestaande onderhoudsplannen is opgenomen.

Het aanpassen van woningen is duur. Niet alles kan, en zeker niet direct. We moeten tussenstappen hanteren voor een goede keuze: onderzoek, conclusie, prioritering, agendering voor volgend collegeprogramma.

Horeca

De actie hierin is een plan van aanpak voor toegankelijkheid met ondernemers en ervaringsdeskundigen voor te bereiden. Ook in 2019 lopen al acties op dit thema. Zo is voor het eerst de jaarlijkse wisselbokaal 'Iedereen doet mee' voor horeca-ondernemers uitgereikt. Dat betekent dat we nu al acties op dit thema voorbereiden.

Mobiliteit, Verkeer en Vervoer

Hierin gaat het om de onderwerpen Vervoer algemeen, Leerlingenvervoer, Parkeren, en veilig mobiel.

Op dit thema wordt nu en tot 2023 veel uitgevoerd. We gaan daarom evalueren en nieuwe verbeterpunten bepalen.

5. Financiën

Het werken aan een toegankelijke gemeente heeft prioriteit en het VN-verdrag legt een verplichting op aan gemeenten. Toegankelijkheid moet dan ook een vast onderdeel zijn in het ontwikkelen, vaststellen en uitvoeren van beleid op alle beleidsvelden. Het hoort erbij en heeft een groot belang.

Dat betekent ook dat toegankelijkheid een integraal onderdeel moet zijn van bestaande beleidsbudgetten.

Rekening houden met inclusie in bestaande beleidsbudgetten is voor de bewustwording een betere methode dan voor een toegankelijke gemeente een of meer aparte budgetten te reserveren.

Het beroep is daarom aan de houders van de budgetten om rekening te houden met het uitvoeren van de Inclusie Agenda en daarvoor benodigde middelen. En om binnen de bestaande budgetten daar rekening mee te houden.

Dat betekent dat niet alles gaat lukken. Eerder is al gemeld (hoofdstuk 4, paragraaf 2019 en 2020) dat het niet mogelijk is om alle locaties afdoende toegankelijk te maken. We moeten kiezen wat financieel wel kan, en in hoeverre daarin rekening gehouden kan worden met bestaande onderhoudsbudgetten.

Voor het uitvoeren van de Inclusie Agenda zijn nu geen extra financiële middelen gereserveerd. We willen wel de mogelijkheid van een toegankelijkheidsfonds onderzoeken, met bijdrage van externe middelen. Hiermee is het mogelijk om grotere acties aan te jagen. De gemeente heeft dan een faciliterende rol.

Dit is ook passend, omdat niet van de gemeente kan worden verwacht dat zij alle lasten bij het realiseren van een toegankelijke gemeente gaat dragen.

Belanghebbenden en externe partijen moeten voor een groot deel zelf aan zet zijn. De resultaten van een onderzoek naar een toegankelijkheidsfonds wordt betrokken bij prioritering en financiering in een nieuwe collegeperiode.

6. Bijlagen

Bijlage 1: Lessen uit LF2018

- Dit is een transitie: anders denken en doen door alle betrokkenen.
- Dit is iets wat we samen doen: valide en andersvalide.
- Inclusie gaat over zelfstandigheid en gelijkwaardigheid niet over een speciale behandeling. 'We hebben geen zorg nodig, alleen een beetje hulp'.
- Dit gaat iedereen aan in alle fases van organiseren en niet één iemand die ervoor aangesteld is.
- 'Words matter but keep on talking.'
- Zelf een beperking ervaren is voor mensen zonder beperking een snelle en vaak onvergetelijke leerschool.
- Realiseer je dat de diversiteit binnen bepaalde groepen van mensen met een beperking veel groter is dan mensen buiten die groep vaak denken.
- Wees alert op systemen (de EU Gehandicapten parkeerkaart bijvoorbeeld) die al bestaan.
- Wees alert op combinatiemogelijkheden, een oplossing die meer doelen dient.
- Zoek voor mensen met verschillende beperkingen de beste plek, dat is niet altijd dezelfde plek.
- Realiseer je dat andersvaliden met anderen komen.
- Maak niet alleen toegankelijk maar ga een relatie aan met gebruikers.
- Iedereen vindt het prettig dat je dit goed regelt.
- Een klachtenmeldpunt en constructieve samenwerking daarmee is belangrijk.
- Jazeker, dit kost tijd en geld.
- Voor kosten van fysieke aanpassingen is een matchingsfonds (met dank aan Nieuwe Stads Weeshuis) een effectief instrument.
- Heb aandacht voor prijs van kaartjes en begeleiderskaartjes en neem de diverse doelgroepen in acht.
- Beginnen is niet moeilijk maar om werkelijk gelijkwaardige toegankelijkheid te realiseren hebben we nog veel avonturen aan te gaan en werk te verzetten.

Bijlage 2: Manifest 'Iedereen doet mee!'

IEDEREEN DOET MEE!

Met de invoering van het VN-Verdrag Handicap moeten ook gemeenten uitvoering geven aan dit verdrag. In 2018 ontwikkelden 25 koplopergemeenten, samen met ervaringsdeskundigen, een manifest waarin zij aangaven wat zij binnen het VNG-project *Iedereen doet mee!* wilden bereiken. Inmiddels zijn steeds meer gemeenten met hun ervaringsdeskundigen aan de slag met het VN-Verdrag. Ondertekenaars van dit manifest willen dit ook openlijk uitdragen. Op die manier zien nog meer gemeenten dat het kan: werken aan een inclusieve gemeente waarin iedereen mee kan doen.

Wij staan ervoor dat

- Wij de uitspraak 'Niets over ons, zonder ons' heel serieus nemen. Dus alles wat we zeggen, bedenken en doen, doen we samen met de mensen met een beperking.
- Iedereen gelijkwaardig is. Dat betekent niet dat iedereen gelijk is. Wij waarderen de verschillen tussen mensen.
- Mensen keuzes hebben. Als we zeggen 'Iedereen doet mee' betekent dit, dat iedereen mee doet voor zover hij dat kan en wil. Juist omdat we rekening houden met de verschillen tussen mensen.

Wat wij gaan doen

- Alles begint bij bewustwording. Dus medewerkers van de gemeente moeten weten dat iedereen evenveel recht heeft om mee te doen. En de inwoners van de gemeente moeten dit weten. Daarom werken wij actief samen aan die bewustwording.
- Wij kunnen niet alles tegelijk, maar wij willen dat iedereen zich op alle vlakken in het dagelijks leven even gewaardeerd voelt. Iedereen moet samen kunnen spelen en naar school kunnen gaan, samen kunnen werken, zich thuis voelen in de buurt en zijn vrije tijd naar eigen inzicht kunnen indelen.
- Om dit te bereiken, willen wij van elkaar leren. Wij delen met andere gemeenten wat goed gaat en wat we moeilijk vinden. We gaan bij elkaar op bezoek en bespreken onze leerpunten met elkaar.
- Deze activiteiten helpen bij het (door)ontwikkelen van onze eigen Lokale Inclusie Agenda en leggen daarmee de basis voor echt inclusief beleid in onze gemeente.

Wat wij willen bereiken

Wij willen een echte inclusieve gemeente zijn, voor mensen met en zonder handicap, beperking of psychische kwetsbaarheid. Met het ondertekenen van dit manifest, laten we onze inwoners zien dat we hieraan werken, hierin willen leren en zo stap voor stap de doelen in het VN-Verdrag waarmaken.

Otwin van Dijk Ambassadeur Iedereen doet mee!	Ilja Soffer Alliantie VN-Verdrag Handicap	Herwig van Gelder Wethouder publiekrechtelijke gemeentegroepen	Hilda Snijpe Voorzitter Werkgroep Toegankelijkheid Levenswijken

---

Bijlage 3: Diverse links

Handreiking VNG voor een Inclusie Agenda

<https://vng.nl/nieuws/lokale-inclusie-agenda-gebruik-de-vng-handreiking>

<https://vng.nl/artikelen/tips-en-handreikingen-over-toegankelijkheid>

<https://vng.nl/artikelen/over-de-routekaart-lokale-inclusie-agenda>

Beeldmateriaal van de tweede conferentie

Leeuwarden Toegankelijk 'Iedereen doet mee' op 12 september 2019

Werksessie Communicatie

<https://www.youtube.com/watch?v=1FbTiAETLCc>

Werksessie Welzijn en Zorg

- Op stap met Gerlof
<https://www.youtube.com/watch?v=jcluPILl9pk#action=share>
- Zorg en Innovatieforum
https://youtu.be/7SA_QE_Q61w

Werksessie Werk en Participatie

- https://www.youtube.com/watch?v=Ur8_IUldv-I

Werksessie Vrije tijd en Sport

- <http://www.unieksporten.nl/>

Uit de Week van de Toegankelijkheid 2019

<https://youtu.be/lnMDLQ-WPwg>